

¿QUIN TIPUS DE PREGUNTES FEM ALS NOSTRES ALUMNES?

Un dels principis bàsics que impregnen el disseny curricular proposat per la Generalitat de Catalunya per a l'ensenyament obligatori és que els coneixements que adquireixi l'alumne siguin funcionals, és a dir, que els pugui utilitzar de manera efectiva quan les circumstàncies li ho exigeixin, tenint clar que com més gran sigui el grau de significativitat de l'aprenentatge realitzat, més gran serà també la seva funcionalitat, ja que podrà relacionar-se amb un ventall més ampli de noves situacions.

Si volem, doncs, que allò que aprenen els alumnes a les nostres classes sigui funcional, que tingui, per tant, una repercussió efectiva en el seu desenvolupament cognitiu, caldrà que cada nova situació d'aprenentatge modifiqui, construeixi o enriqueixi els seus propis esquemes de coneixement. I és el mestre dins la seva aula qui ha de facilitar, mitjançant l'**ajuda** pedagògica, la creació de les condicions adequades perquè es produeixi aquesta dinàmica interna.

La societat actual valora, més que l'aprenentatge memorístic mecànic, que els seus membres tinguin una visió analítica i crítica de la realitat que ens envolta, la qual cosa implica que els aprenentatges que han de fer els nostres alumnes s'han d'orientar des del principi de l'escolaritat vers una memorització comprensiva, punt de partida per aconseguir la funcionalitat del coneixement i l'aprenentatge significatiu.

¿Com pot el mestre **ajudar** els seus alumnes en aquest sentit? És aquesta una de les preguntes clau que es planteja a l'hora de determinar quins són els components del currículum: ¿què, quan, com ensenyar?, ¿què, com i quan avaluar

La història ens fa palès que un dels mitjans més utilitzats a les aules consisteix en la **formulació de preguntes**. En efecte, les preguntes són la base del mètode socràtic desenvolupat en el segle V a.C.; varen ser utilitzades pels escolàstics a l'Edat Mitjana i avui les empran quasi tots els professors.

Tot i ésser tan profusament utilitzades, sembla difícil definir què entenem per pregunta. Segons Brown, és "tot enunciat que comprova o crea coneixement en el que aprèn". Per tant, exclou immediatament les **preguntes** que serveixen **per donar ordres**, tals com: "¿Vols seure?", "¿voleu callar?", en les quals s'espera que l'alumne obeeixi l'ordre expressada en forma de pregunta, així com les **preguntes retòriques** que el professor formula amb intenció de respondre-les ell mateix, sense esperar que les contesti l'alumne:

"¿Quins són els trets principals de l'arquitectura gòtica?" per continuar immediatament contestant ell mateix la seva pregunta; i també les **preguntes** relacionades amb qüestions **de procediment**, com: "...¿Heu acabat ja l'exercici?".

D'acord amb la definició, hi ha dos tipus de preguntes:

- les que comproven el coneixement, anomenades preguntes cognitives d'ordre inferior.
- les que el creen o preguntes cognitives d'ordre superior .

Les primeres admeten, generalment, una sola resposta correcta, p.e.: "¿Qui va escriure Blanquerna?"; per a les segones no hi ha una sola resposta vàlida, tot i que unes respostes són millors que altres, p.e.: "¿Què passaria si totes les platges espanyoles estiguessin contaminades?".

Estudis realitzats estimen que més de la meitat de les preguntes dels professors sols reclamen el record d'algun fet o idea, tot i que gairebé la tercera part del temps que parla el professor el dedica a fer preguntes. Aquests mateixos estudis mostren que la freqüència de preguntes no comporta automàticament millora del nivell de rendiment dels alumnes, sinó que aquesta millora sols es dona si les preguntes formulades són d'ordre superior, a excepció d'aquelles matèries, com són les matemàtiques senzilles, on les preguntes d'ordre inferior poden ser molt eficaces. Així, doncs, cal plantejar-se quin tipus d'operació mental volem explorar a fi d'escollir el nivell de preguntes adequat. Partim de la idea que, segons com formulem la pregunta, l'alumne haurà de posar en marxa una capacitat o una altra per contestar-la correctament, i que aquest tipus de conductes, cal desenvolupar-les a l'escola des de ben aviat.

Seguint la taxonomia d'objectius de coneixement de Bloom, Sanders ha proposat una taxonomia de preguntes que concreta així:

- preguntes de memòria o reconeixement
- preguntes de comprensió, traducció i interpretació
- preguntes d'aplicació
- preguntes d'anàlisi
- preguntes de síntesi
- preguntes d'avaluació

Les tres primeres categories corresponen al nivell inferior; les tres segones, al nivell superior.

Comentem-les amb detall.

PREGUNTES DE NIVELL INFERIOR

Preguntes de memòria o reconeixement

Poden dividir-se en dos tipus:

1) Preguntes binàries

Exigeixen un SI o NO com a resposta. No faciliten el discurs de l'alumne. Permeten un 50 per cent d'oportunitats de contestar correctament per atzar. Ex: "¿És Reus la capital de l'Alt Camp?", "¿Montblanc és la capital de la Conca de Barberà, veritat?"

2) **Preguntes** que requereixen el **record** d'una data, autor, definició, paraula o frase o sèrie de frases, etc.

Ex: "¿**Quin any** va tenir lloc la batalla de Guadalete?"

"¿**Quines** són les províncies que formen Andalusia?"

"¿**Què** diu el teorema de Pitàgores?"

"¿**Què** és el vent?"

Molts professors redueixen quasi totes les preguntes a aquest nivell memorístic, que dona molt poca oportunitat de desenvolupar el pensament crític, analític i creatiu en els alumnes. Cal fer preguntes d'aquest tipus, però conscients que tan sols constitueixen el primer pas per arribar a les de nivell superior.

Preguntes de comprensió, traducció i interpretació

Impliquen ja l'anàlisi mental d'algunes dades i l'elaboració posterior. En general es refereixen solament a la informació apresada en lliçons recents. Comproven si l'alumne va comprenent allò que ha estat treballant i recorda. Si la resposta l'ha d'elaborar ell mateix, llavors la pregunta esdevé d'anàlisi.

Ex.: "¿**Què signifca** tenir la butxaca foradada?"

"¿**Podries explicar** què va passar a Catalunya arran de la proclamació de Felip V com a rei d'Espanya?"

"**Què podem entendre** per funció clorofíl·lica?"

"¿**En què s'assemblen i en què es diferencien** una tortuga i una serp?"

Preguntes d'aplicació

Exigeixen aplicar a situacions problemàtiques pràctiques un principi general recentment adquirit o recordat. Moltes preguntes de matemàtiques, física i química són d'aquest nivell. Així, quan l'alumne ha après a dividir per dues xifres, proposar-li aquesta divisió: $54932 : 74 =$ podria ser una pregunta d'aplicació.

En d'altres àrees les preguntes d'aplicació

s'utilitzen per ajudar els alumnes a distingir diferents categories d'esdeveniments o idees. P.e.: Després d'haver-los ensenyat a fer piràmides d'edats, proposar-los que en facin una d'acord amb unes dades concretes.

En qualsevulla àrea curricular, el mateix fet de demanar-los que intercalin algun exemple, també es considera pregunta d'aplicació.

D'altres exemples podrien ser: fer un rodolí, construir un disc de Newton, etc.

PREGUNTES DE NIVELL SUPERIOR

Preguntes d'anàlisi

A partir d'aquest nivell les preguntes no tenen respostes correctes úniques. L'alumne les ha d'elaborar per ell mateix, ja que no pot obtenir-les sols recordant els continguts treballats a classe. Cal que descompongui un element, situació o concepte en les seves parts o identifiqui característiques, causes, motius, estableixi semblances o diferències. Sovint dona respostes breus o incompletes, per això convé ajudar-lo a donar una resposta completa correcta.

Ex.: "¿**Què vol dir** la frase de Lluís XIV: "L'Estat sóc jo"?"

"¿**Per què** la manca d'higiene provoca malalties?"

"¿**Quins aspectes** et suggereixen que l'autor no té simpaties pel protagonista?"

"¿**Per què** la ciutat de Roma va esdevenir la capital de l'Imperi Romà?"

"¿**Quines proves tenim** que l'àliga és una au?"

"¿**Què ens diu** aquest text dels sentiments del pare envers la venedora?"

"¿**Quin tipus de relació** tenia el protagonista amb la filla del rei?"

"¿**Què va provocar** la caiguda de Roma?"

"¿**Per què** la típica casa mediterrània no té les taulades molt pendents i la pirinenca sí?"

Preguntes de síntesi

Estimulen la creativitat. En respondre-les, l'alumne crea o descobreix idees que utilitza per contestar. Requereixen un temps de reflexió. Són adequades per a contestar per escrit o per debatre alguna qüestió. Exigeixen organitzar dades per arribar a una conclusió, fer un esquema o donar una visió general d'algun aspecte de la realitat.

Els encapçalaments més freqüents d'aquest nivell de preguntes són:

- ¿Què passaria si ... ?

Reflexions educatives

- ¿Què passarà si ... ?
- ¿Com penses que serà ... ?
- ¿Com podríem resoldre ... ?
- ¿Com podem millorar ... ?

i d'altres semblants.

Ex.: “¿**Què passaria si** s'elevés 8º la temperatura de la Terra?”

“¿**Què passarà si** Lituània aconseguix la seva independència de l'URSS?”

“¿**Com penses que serà** Europa d'aquí a 15 anys?”

“¿**Com podríem resoldre** la manca de comunicació entre pares i fills en moltes llars?”

“¿**Com podem millorar** el funcionament de la nostra classe?”

“¿**Què passaria si** els ocells no tinguessin ales?”

Nivell d'avaluació

Demanen valorar fets o situacions des d'unes determinades perspectives, fer un judici sobre quelcom, diferenciar idees, valors i obres d'art explicitant les raons de la resposta. D'aquesta manera s'ajuda els alumnes:

- a) a ser conscients que hi ha moltes maneres de considerar una situació.
- b) a respectar punts de vista diferents.
- c) a arribar a conclusions racionals.

Els alumnes acostumats a respondre preguntes d'aquest nivell estan més oberts al canvi racional. Brown distingeix quatre categories de preguntes d'avaluació:

1) **Preguntes** que requereixen opinar **sobre temes d'actualitat**.

Ex.: “¿Penseu que la construcció de l'abocador a Forès tindria repercussions negatives sobre la zona? ¿**Per què?**”

2) **Preguntes** en les quals l'alumne ha de jutjar el valor de **determinades idees**.

Ex.: “¿**Creus** que és veritat que l'Islam ha estat influït pel Cristianisme? ¿**Per què?**”

3) **Preguntes** que requereixen **jutjar** diferents **solucions a problemes**.

Ex.: “¿**Quina et sembla** la millor solució per evitar la contaminació a la Mediterrània? ¿**Per què?**”

4) **Preguntes** que requereixen **jutjar obres d'art**.

Ex.: “¿**Per què creus** que les obres de Dalí han aconseguit cotitzacions tan elevades?”

Sovint les respostes inicials són insuficients, però amb ajuda addicional: “¿Per què ho creus així?”, “hi ha alguna altra raó?”, “i tu, Joan, què en penses?”, es pot anar centrant la qüestió.

Els encapçalaments més freqüents són:

- ¿Penses que ... ? ¿Per què?
- ¿Què seria millor ... ? ¿Per què?
- ¿Què t'agrada més ... ? ¿Per què?
- ¿Esteu d'acord que... ? ¿Per què?
- ¿Quin és el teu parer sobre ... ? ¿Per què?
- ¿Creus que ... ? ¿Per què?
- ¿Considereu que ... ? ¿Per què?
- ¿Què és millor ... ? ¿Per què?

És possible formular preguntes de nivell superior a partir d'una de nivell inferior sobre el mateix tema. Així, donada la següent **pregunta de coneixement**:

“¿En **quins** dos grans períodes es divideix la Prehistòria?” Una vegada contestada, podem plantejar les següents:

- de **comprensió**:

“¿**En què s'assemblen i en què es diferencien** el Paleolític i el Neolític?”

- d'**aplicació**:

“**Construeix** una línia de temps que reflecteixi la durada dels períodes en què es divideix la Prehistòria”

- d'**anàlisi**:

“¿**Per què** l'home neolític es va fer sedentari?”

- de **síntesi**:

“¿**Què hauria passat si** l'home no hagués descobert el foc fins al segle 1 d. C .?”

- d'**avaluació**:

“¿**Què creus** que ha suposat més avenços per a la humanitat, el descobriment del foc o l'invent de la roda? ¿**Per què?**”

Utilitzant un tipus de preguntes variat, sempre d'acord amb els objectius instructius proposats, ajudarem els nostres alumnes a pensar, més que a recordar. Hi ha molts escolars que no estan acostumats a reflexionar, menys encara a expressar al professor els seus pensaments. Variar la categoria de les preguntes que fem a la classe ens permetrà obtenir una informació més completa sobre l'evolució del procés d'aprenentatge i millorar la qualitat de l'ensenyança.

Elena Venini
Professora de Didàctica General